

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse otsuse juurde

“Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse liidu pooljuhiökosüsteemi tugevdamise meetmete raamistiku kohta, millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2023/1781 (COM(2026) 504) (kiibimäärus 2.0) eelnõu kohta ”

Lühikokkuvõte

Eesti seisukohad kujundatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse liidu pooljuhiökosüsteemi tugevdamise meetmete raamistiku kohta, millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2023/1781 (COM(2026) 504) kohta (edaspidi kiibimäärus 2.0) mille Euroopa Komisjon esitas 3. juunil 2026. aastal. Algatuse eesmärk on tugevdada ELi kiibitööstuse ökosüsteemi vastupidavust, konkurentsivõimet ja vähendada strateegilisi sõltuvusi. Eelnõu hõlmab mh disaini- ja tootmisvõimekust, tarneahelate julgeolekut, investeringute kaasamist ning teadus-, innovatsiooni- ja oskuste arendamist.

Pooljuhtide globaalne turg kasvab 2030. aastaks Euroopa Komisjoni prognoosi kohaselt 1,37 triljoni euron, millest ligi 70% kasvust tuleb tehisintellektiga seotud komponentidest. Kiibimäärus 2.0 eesmärk on tagada, et Euroopa lõikaks sellest kasvust suurema osa ning tugevdaks oma positsiooni valdkondades, kus tal on juba konkurentsieelis.

Mõju Eesti majandusele ja avalikule sektorile:

Kiibimäärus 2.0 võib parandada **Eesti ettevõtjate**, eriti väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) ja tootmisvabade (*fabless*) ettevõtete juurdepääsu Euroopa teadus-, innovatsiooni- ja arendustaristule. See võib vähendada arenduskulusid ning toetada ettevõtjate osalemist kõrgtehnoloogilistes projektides. Samuti võivad avaneda täiendavad võimalused tehisintellekti, telekommunikatsiooni, energia-, kaitse- ja andmekeskuste valdkonna projektides osalemiseks. Samas võivad ettevõtjatele kaasnedä täiendavad halduskulud seoses tarneahela seireks vajaliku teabe esitamise ja kriisimeetmete rakendamisega. Eelnõu mõju ettevõtjate käibe, investeringutele, ekspordile, tööhõivele ja SKP-le ei ole olemasolevate andmete põhjal võimalik usaldusväärselt hinnata. Eestis puudutab algatus eelkõige kiibidisaini, testimise ja tootearendusega tegelevaid ettevõtteid ning elektroonikatööstust laiemalt, kus tegutsevad peamiselt elektroonika tootmisteenuste pakkujad (EMS), originaalseadmete tootjad (OEM), originaaldisaini tootjad (ODM) ja inseneri ettevõtted. Eesti ettevõtjatele võivad avaneda paremad võimalused kasutada Euroopa disainiplatvorme, katseliine ja kompetentsikeskusi ning osaleda teadus- ja arendustegevust, innovatsiooni ja investeringuid toetavates meetmetes. Eesti elektroonikatööstuse ülesehitust arvestades on oluline, et meetmed hõlmaksid pooljuhtide kõrval ka trükkplaate, elektroonikakoostu¹, pakendamist ja süsteemide integreerimist. Eelnõuga kaasnevad võimalikud kulud võivad olla seotud Eesti osalemisega EL toetusmeetmetes ja sellest tuleneva kaasrahastamise vajadusega ning seire- ja kriisimehhanismide rakendamisega. Ettevõtjatele võib lisakoormust põhjustada tarneahelate seireks vajalike andmete ja riskihinnangute esitamine, eelkõige juhul, kui nõuded puudutavad väiksemaid ettevõtteid või äriselt tundlikku teavet.

Eelnõu võib suurendada **avaliku sektori** töökoormust seoses ELi koostöö, tarneahelate seire, kriisivalmiduse ning ettevõtjatega teabevahetuse korraldamisega. Määruse rakendamiseks tuleb määrata üks või mitu riigi pädevat asutust ja nende seast üks riigi ühtne kontaktpunkt. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on valmis olema riigi pädev asutus ning täitma riigi ühtse kontaktpunkti ülesandeid. Võimalik kulu on seotud täiendava tööjõu-, ekspertiisi-, koolitus- ja IT-vajadusega. Ettevõtjate nõustamisel saab eeldatavasti kasutada olemasolevaid tugistruktuure, sealhulgas Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutust ning Eesti Kiibitehnoloogiate Kompetentsikeskust KIIP (edaspidi KIIP). Rakendamisega kaasnevat eelarvevajadust ei ole praegu võimalik hinnata, kuna see sõltub määruse lõplikust sisust ja Eesti rakenduskorraldusest.

Eesti toetab kiibimäärus 2.0 eesmärki tugevdada Euroopa pooljuhiökosüsteemi, vähendada strateegilisi sõltuvusi ja suurendada Euroopa konkurentsivõimet. Oluliseks peame kogu pooljuhtide väärtusahela

¹ Elektroonikakoost on elektroonikaseadme või -süsteemi osa, mis koosneb omavahel ühendatud elektroonikakomponentidest. Näiteks võivad elektroonikakoostud olla: trükkplaat koos sellele paigaldatud komponentidega (nt kiibid, takistid, kondensaatorid); juhtplokk autos; arvuti emaplaat; toiteplokk.

arendamist ning ettevõtjate ja teadusasutuste, eelkõige VKEde, idu- ja kasvufirmade paremat ligipääsu arendus- ja innovatsioonitaristule, rahastusele ning oskustele. Meetmed peavad toetama innovatsiooni jõudmist ideest ja kiibidisainist turule ning vajaduse korral hõlmama ka pooljuhtide kasutuselevõtuks olulisi seotud valdkondi. Samal ajal peab Eesti oluliseks meetmete proportsionaalsust, selgust ja rakendatavust, vältides ettevõtjatele liigse halduskoormuse tekitamist ning tagades ärisaladuste, intellektuaalomandi ja konfidentsiaalse teabe kaitse. Strateegiliste projektide puhul toetame loamenetluste kiirendamist ja asjaajamise lihtsustamist, säilitades liikmesriikidele piisava paindlikkuse olemasolevate menetluslahenduste kasutamiseks.

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon esitas 3. juunil 2026. a **kiibimäärus 2.0 eelnõu**², mis on osa ELi tehnoloogilise suveräänsuse tugevdamisele suunatud algatustest. Eelnõu eesmärk on tugevdada Euroopa Liidu (EL) pooljuhtide ökosüsteemi konkurentsivõimet, tehnoloogilist suveräänsust ning tarneahelate vastupanuvõimet. Eelnõu on osa ELi laiematest algatustest, mille eesmärk on vähendada strateegilist sõltuvust kolmandatest riikidest ning tugevdada Euroopa suutlikkust arendada, toota ja kasutusele võtta kriitilisi tehnoloogiaid.

Pooljuhtide kindel ja katkematu varustatus on Euroopa majanduse ning mitmete kriitiliste tehnoloogiate toimimiseks muutunud üha olulisemaks. Seda mõjutavad ühelt poolt kasvav nõudlus, sealhulgas tehisintellekti ja andmekeskuste kiire areng, ning teiselt poolt geopoliitilised pinged ja üleilmsete tarneahelatega seotud riskid. EL sõltub seejuures endiselt olulisel määral välismaistest tootmis- ja disainivõimekustest, eelkõige kõige arenenumate pooljuhttehnoloogiate puhul.

Kiibimääruse 2.0 eelnõuga teeb komisjon ettepaneku tunnistada kehtetuks 2023. aastal vastu võetud Euroopa kiibimäärus (kiibimäärus 1.0) ja asendada see senisest terviklikuma raamistikuga (kiibimäärus 2.0). Kiibimäärus 2.0 eelnõu liigub senisest enam pakkumispoolselt lähenemiselt nõudlusega seotud meetmetele, innovatsiooni ja strateegiliste väärtusahelate arendamise ning Euroopa tööstuse ja pooljuhtide tootjate vahelise koostöö tugevdamise suunas.

Eelnõu keskendub eelkõige järgmistele eesmärkidele ja meetmetele:

- teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevuse ning vastavate oskuste arendamise tugevdamine;
- investeerimis- ja ettevõtluskeskkonna parandamine, sealhulgas loamenetluste lihtsustamine ja kiirendamine;
- strateegiliste pooljuhttehnoloogiate ja suurprojektide (*Grand Challenges*) arendamise toetamine;
- pooljuhtide nõudluse koondamine ning uute toodete ja tehnoloogiate turuletoomise kiirendamine;
- Euroopa tööstuse, pooljuhtide tootjate ning teiste väärtusahela osaliste vahelise koostöö tugevdamine;
- rahvusvaheliste partnerluste ja koostöö arendamine;
- pooljuhtide tarneahelate seire ja riskihindamise tõhustamine ning kriisidele reageerimise võimekuse parandamine.

Kiibimääruse 2.0 eelnõu on üles ehitatud kolmele sambale: **Euroopa kiibialgatus 2.0** (*Chips for Europe Initiative 2.0*), **varustuskindlus ja nõudlus** ning **seire ja kriisile reageerimine**. Sammaste kaudu kavandatakse meetmeid, mis hõlmavad kogu pooljuhtide väärtusahelat alates teadus- ja arendustegevusest ning innovatsioonist kuni tootmise, nõudluse, tarneahelate seire ja kriisijuhtimiseni.

Eelnõuga nähakse ette Euroopa kiibialgatuse 2.0 meetmed, Euroopa pooljuhtitehnoloogia algatuste ja strateegiliste projektide raamistik, kiirendatud loamenetlused, varustuskindluse ja nõudluse meetmed,

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52026PC0504>

strateegiline kaardistamine, tarneahelaplatvorm. Samuti kehtestatakse ennetavad ja kriisiaegsed teabenõuded, prioriteetsete tellimuste ja ühisostude võimalused ning juhtimis- ja konfidentsiaalsusnõuded ning karistused.

Eelnõude vastuvõtmisel on nende ülevõtmiseks vajalik siseriikliku õiguse täiendamine. Seega Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹ lg 1 kohaselt tuleb määruse eelnõu seisukohad esitada Riigikogule. Õigusakti vastuvõtmiseks on nõukogus vaja kvalifitseeritud häälteenamust. Subsidiaarsustähtaeg on 12. oktoober 2026. a. Määruse eelnõu menetlemine toimub EL nõukogu tööstuse töörühmas.

Seisukohad ja seletuskirja koostasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi innovatsiooni ja tehnoloogia osakonna tehnoloogia- ja teadmussiirde nõunik Kairi Otto (5809 1441; kairi.otto@mkm.ee); innovatsiooni ja tehnoloogia osakonna arendusvaldkonna juht Mikk Vahtrus (625 6389; mikk.vahtrus@mkm.ee); majanduse ja innovatsiooni valdkonna vanemnõunik Evelin Tõnisson (625 6353; evelin.tonisson@mkm.ee); Justiits- ja Digiministeeriumi ettepanekud koondas Kristiina Krause (5556 1425; kristiina.krause@justdigi.ee); Kliimaministeeriumi ettepanekud koondas välissuhete osakonna EL teemade valdkonnajuht Eliise Merila (626 2843; eliise.merila@kliimaministeerium.ee); ning Rahandusministeeriumi ettepanekud EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna nõunik Priit Potisepp (5301 8156; priit.potisepp@fin.ee). Valdkonna eest vastutavad asekanstlerid on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majandus- ja tööstuspoliitika asekanstler Sandra Särav-Tammus (sandra.sarav@mkm.ee; 551 2001) ja innovatsiooni ja majandusarengu asekanstler Sigrid Rajalo (sigrid.rajalo@mkm.ee; 523 1751).

EL kiibivaldkonda puudutavad varasemad Vabariigi Valitsuse seisukohad:

- Eesti EL poliitika prioriteedid 2025-2027 (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 19. juuni 2025. a istungil);
- Eesti seisukohad EL ühtse turu tuleviku kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 16. oktoobri 2024. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni (ELAK) 4. novembri 2024. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa mikrokiipide ja pooljuhtide paketi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 14. aprilli 2022. a istungil ja Riigikogu ELAKi 6. mai 2022. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Konkurentsivõime Fondi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 29. jaanuari 2026. a istungil ning Riigikogu ELAKi 13. veebruari 2026. a istungil);
- Eesti seisukohad kaitsevalmiduse koondpaketi ehk kaitse omnibussi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. septembri 2025. a istungil ja Riigikogu ELAKi 26. septembri 2025. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa tööstusstrateegia paketi, eelnõu kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. juuni 2020. a istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 1. juuli 2020. a istungil ning Riigikogu ELAKi 6. juuli 2020. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa tööstusstrateegia ajakohastamise kohta (heaks kiidetud 7. oktoobri 2021. a Vabariigi Valitsuse istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 19. oktoobri 2021. a ja Riigikogu ELAKi 22. oktoobri 2021. a istungil);
- Eesti seisukohad EL majandusjulgeoleku strateegia kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 23. novembri 2023. a istungil);
- Eesti seisukohad EL majandusjulgeoleku tugevdamise teatise ning RESourceEU tegevuskava kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 19. märtsi 2026. a istungil, Riigikogu majanduskomisjoni 9. aprilli 2026. a ning Riigikogu ELAKi 13. aprilli 2026. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa ettevõtluskukrute loomist käsitleva eelnõu kohta - COM(2025) 838 (heaks kiidetud 15. jaanuari 2026. a Vabariigi Valitsuse istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 26. jaanuari 2026. a ja Riigikogu ELAKi 9. veebruari 2026. a istungil);
- Riigihangete strateegilised põhimõtted (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuskabineti 16. novembri 2023. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni avalikul konsultatsioonil "ELi riigihankeeskirjad – läbivaatamine" (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 8. jaanuari 2026. a istungil ning Riigikogu ELAKi 23. jaanuari 2026. a istungil);
- Eesti seisukohad EL pikaajalise eelarve aastateks 2028-2034 kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 4. detsembri 2025. a istungil, Riigikogu majanduskomisjoni 9. detsembri 2025. a ning Riigikogu ELAKi 19. detsembri 2025. a istungil);
- Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021–2035 (koostamise ettepanek heaks kiidetud Valitsuskabineti 12. septembri 2019. a istungil);

- Eesti tööstuspoliitika 2035 (Tööstuspoliitika dokumenti tutvustati Vabariigi Valitsusele augustis 2023.a);
- Eesti seisukohad välisinvesteeringute määruse muutmise eelnõu kohta (heaks kiidetud 9. mai 2024 Vabariigi Valitsuse istungil);
- Eesti seisukohad kriitilise tähtsusega toorainete määruse kohta. (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 8. juuni 2023. a istungil).

2. Õiguslik alus, subsidiaarsus ja proportsionaalsus

2.1 Õiguslik alus

Kiibimäärus 2.0 tugineb EL toimimise lepingu (ELTL) artiklitele 173 ja 114 nagu ka esimene kiibimäärus. ELTL artikli 173 eesmärk on toetada ELi tööstuse konkurentsivõimet, luues soodsad tingimused ettevõtluse, innovatsiooni, teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtete vahelise koostöö edendamiseks. ELTL artikkel 114 võimaldab võtta meetmeid, mis aitavad kaasa ühtse turu loomisele ja tõrgeteta toimimisele. Määruse peamine eesmärk on suurendada EL pooljuhtide sektori innovatsioonivõimekust, tootmisvõimsust ja varustuskindlust. Selleks toetatakse investeeringuid tipp tehnoloogilisse tootmisse ning parandatakse kriisideks valmisolekut ja koordineerimist. Algatus keskendub eelkõige Euroopa tehnoloogilise ja tööstusliku võimekuse tugevdamisele, vähendades sõltuvust kolmandatest riikidest ning parandades teadustulemuste jõudmist tööstuslikku rakendusse kogu ELis.

2.2 Subsidiaarsus

Euroopa Komisjoni hinnangul on eelnõu kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega, kuna pooljuhtide sektoriga seotud probleemid on olemuselt piiriülesed ning ületavad üksikute liikmesriikide võimekust neid iseseisvalt lahendada. EL tasandi sekkumine loob lisandväärtuse eelkõige investeeringute mahu, kiiruse ja ulatuse tõttu. Algatus on vajalik, et vältida killustunud lähenemist, riigiabi võidujooksu ja vähemtõhusaid riiklikke lahendusi ning tagada ühtne strateegia ja mastaabiefekt.

Kolme samba lõikes toetab EL tasandi tegutsemine:

- innovatsiooni ja tehnoloogilise võimekuse arendamist (sh suured teadus- ja arendustaristud),
- tootmisvõimsuse kasvu ja varustuskindlust kiirendades investeeringuid pooljuhtide tootmisse,
- ning paremat seiret ja kriisidele reageerimist koordineeritud EL tegevuse kaudu.

Eestis ei ole praegu kiibitootmist, väikese ja avatud majandusena puudub täna Eestil võimekus iseseisvalt arendada või rahastada pooljuhtide sektori taristuid ja tootmisvõimsusi. EL tasandi koordineeritud tegevus ja ühised investeeringud on vajalikud nii mastaabiefekti saavutamiseks kui ka tarneahela turvalisuse tagamiseks. Samas on Eestile oluline, et EL tasandi sekkumine ei tooks kaasa liigset halduskoormust ega piiraks paindlikkust (nt riigiabi reeglite järgne rakendamine), ning et meetmed oleksid ligipääsetavad ka väiksematele ELi liikmesriikidele ja nende ettevõtetele (sh VKEd ja disaini- või arendustegevus).

Eesti hinnangul on eelnõu eesmärged võimalik tõhusamalt saavutada ELi tasandil, kuna pooljuhtide väärtusahelad on olemuselt piiriülesed ning liikmesriikide individuaalsed meetmed ei võimalda piisavalt vähendada strateegilisi sõltuvusi ega tugevdada liidu konkurentsivõimet. Eesti leiab, et eelnõu on kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega.

2.3 Proportsionaalsus

Euroopa Komisjon on välja toonud, et eelnõu eesmärk on tugevdada Euroopa pooljuhtide ökosüsteemi kolmes ajahorisondis: lühiajaliselt parandada tarneahelate seiret ja läbipaistvust, keskpikas vaates suurendada

tootmisvõimekust ning pikemas perspektiivis arendada tehnoloogilist ja innovatsioonilist liidripositsiooni. Fookuses on kitsalt pooljuhtide ökosüsteem kui EL majanduse üks kriitilisemaid kitsaskohti, eesmärgiga tõsta tarneahela vastupidavust. Algatus toetab teadus- ja arendustegevust, katse- ja prototüüpliine, uute tehnoloogiate (nt kvant- ja fotoonika) arendamist, kompetentsikeskusi ning idu- ja kasvufirmade rahastamist. Samuti nähakse ette meetmeid tootmisvõimsuse kiiremaks rajamiseks (sh kiirendatud lubade menetlus) ning ELi ja liikmesriikide koordineeritud tegevust võimalike tarnehäirete ennetamiseks ja leevendamiseks.

Proportsionaalsuse põhimõtte osas peab Eesti oluliseks, et halduskoormus ettevõtjatele ja liikmesriikidele oleks minimaalne ning et kavandatavad kohustused oleksid selgelt põhjendatud ja riskipõhised.

3. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Eelnõu üldine mõju Eestile on tõenäoliselt positiivne, kuna see loob täiendavaid võimalusi teadus- ja arendustegevuseks ning kõrgtehnoloogiliste investeeringute kaasamiseks, samas kui otsene regulatiivne koormus Eestis tegutsevatele ettevõtjatele näib olevat piiratud ja koondub eelkõige strateegilisteks peetavatele turuosalistele.

3.1 Mõju majandusele

Euroopa Komisjoni mõjuhinna kohaselt peaks kiibimäärus 2.0 toetama eelkõige spetsialiseerunud VKEsid ja tootmisvabu ettevõtjaid, parandades juurdepääsu teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostööle, projekteerimisplatvormile, katseliinidele, strateegilistele projektidele ja innovatsioonihangetele. Eesti-spetsiifilist mõju sisemajanduse koguproduktile (SKP), tööhõivele ega investeeringutele ei ole alusmaterjalides kvantifitseeritud.

Pooljuhid on vajalikud paljude toodete ja tehnoloogiate toimimiseks, sealhulgas tehisintellekti, andmekeskuste, side, tööstusautomaatika, sõidukite, meditsiinitehnoloogia ning kaitse- ja kriitilise taristu lahendustes. Euroopa Komisjoni andmetel aitas 2023. aastal vastu võetud kiibimäärus ehk kiibimäärus 1.0 kaasata Euroopas üle 52 miljardi euro avaliku ja erasektori investeeringuid ning luua hinnanguliselt 46 000 otsest ja kaudset töökohta. EL sõltub siiski jätkuvalt kolmandatest riikidest, eelkõige kõige arenenumate kiipide tootmise ja pooljuhtide disaini teatavates osades.

Eestis tegutsevad täna üksikud pooljuhtide nišitootjad, kiibiarenduse ja testimisega tegelevad ettevõtjad ning valdkonna teadlased, füüsiline tootmine lõppes eelmise sajandi lõpul. Eesti elektroonikatööstuse moodustavad valdavalt kiipe kasutavad elektroonika tootmisteenuste pakkujad (EMS), originaalseadmete tootjad (OEM), originaaldisaini tootjad (ODM) ning tootearendus- ja inseneriettevõtjad.

Kiibimääruse 2.0 eelnõu võib parandada Eesti ettevõtjate juurdepääsu Euroopa disainiplatvormile, katseliinidele ja kompetentsikeskuste võrgustikule ning võimaldada neil osaleda teadus-, arendus- ja innovatsiooniprojektides. Eestis on selleks asjakohast kompetentsi eelkõige kiibidisaini ja intellektuaalomandi arenduse, elektroonilise projekteerimise automatiseerimise, funktsionaalse verifitseerimise, testimise, riistvaraturbe ning RISC-V ja tehisintellektikiipide disaini valdkondades. Eesti kiibiarendusega seotud ettevõtjad tegutsevad valdavalt tootmisvaba ehk *fabless*-mudeli alusel, mille puhul disainitakse kiip Eestis ja selle füüsiline tootmine tellitakse väljastpoolt. *Fabless ettevõtte* on pooljuhtide ettevõtte, mis kavandab ja arendab kiipe, kuid ei oma ega opereeri nende valmistamiseks vajalikku pooljuhtide tootmisüksust. Kiipide füüsilise tootmise tellib *fabless* ettevõtte tavaliselt spetsialiseerunud kiibitootmisettevõttelt ehk lepinguliselt tootjalt.

Disainivahendite, katseliinide ja piloottootmise parem kättesaadavus võib vähendada eelkõige iduettevõtjate ning väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate kiibiarenduse kulusid ja arendusele kuluvat aega. Eesti ettevõtjate osalemist piiravad muu hulgas kiibidisaini spetsialistide nappus, elektroonilise projekteerimise tööriistade kõrge maksumus, piiratud rahastusvõimalused ning keerukus liikuda teadus- ja arendustegevusest prototüübi ja tööstusliku tootmiseni. Samas sõltub ettevõtja otsus oma kiibi arendamisse investeerida loodava lahenduse eeldatavast nõudlusest ja turumahust. Seetõttu ei saa juurdepääsu parandamist disaini- ja

prototüüpimistaristule käsitada iseenesest investeeringute või majanduskasvu tekkimise tagatisena. KIIP projekti taotluse koostamisel oli kompetentsikeskuse kavandatavate teenuste vastu huvi väljendanud üle 20 Eestis tegutseva ettevõtja. See näitab olemasolevat huvi kiibidisaini ja sellega seotud tehnilise toe vastu, kuid ei võimalda hinnata kiibimääruse 2.0 mõju nende ettevõtjate käibe, investeeringute või tööhõivele.

Mõju Eesti ettevõtjatele sõltub ka sellest, milliseid elektroonika väärtusahela etappe kiibimääruse 2.0 meetmed hõlmavad. Kiibi kasutamiseks elektroonikasüsteemis on vaja muuhulgas pakendamist, integraalskeemide substraate, trükkplaate, elektroonikakoostu ja süsteemide integreerimist. Kuna Eesti elektroonikatööstuses tegutsevad valdavalt kiipe kasutavad tootmis-, tootearendus- ja inseneriettevõtjad, oleks nende väärtusahela etappide hõlmamine Eestis olemasoleva ettevõtlusstruktuuriga otsesemalt seotud kui üksnes suuremahulise pooljuhtide tootmise toetamine.³

Euroopa elektroonikatööstuse andmed osutavad märkimisväärtetele sõltuvustele pooljuhtidele järgnevates väärtusahela etappides. ZVEI (Saksamaa Elektri- ja Digitööstuse Liit)⁴ andmetel vähenes Euroopa osakaal üleilmsel trükkplaatide turul 20%-lt 2000. aastal 2%-ni 2024. aastal ning elektroonikakoostude maailmaturul 22%-lt 10%-ni. *Global Electronics Association*'i viidatud uuringu järgi oli EL osakaal 2023. aastal kõrgtehnoloogilise pakendamise maailmaturul 2% ja integraalskeemide substraadide turul 1,3%. Need andmed kirjeldavad Euroopa turgu tervikuna ega võimalda teha järeldusi Eesti ettevõtjate turuosa või kiibimääruse 2.0 võimaliku rahalise mõju kohta.^{5,6}

Nõudluspooled meetmetest võivad Eesti ettevõtjatele olla asjakohased innovatsioonihanked, nõudluse kiirendid ja suurväljakutsed, millega seotakse kiibiarendus kasutajatööstuste vajadustega. Eesti ettevõtjate jaoks võivad puutumusega valdkonnad olla eelkõige tehisintellekt, telekommunikatsioon, kaitse, energia ja andmekeskused. Olemasolevad andmed ei võimalda siiski hinnata, kui suur osa nende valdkondade nõudlusest võiks jõuda Eesti ettevõtjateni ega milline oleks meetmete mõju nende käibe, ekspordile või investeeringutele.

Üldiste kiipide ühishangete majanduslik mõju Eesti ettevõtjatele ei ole selge. Pooljuhid erinevad tehniliste omaduste ja kasutusotstarbe poolest ning paljud komponendid ei ole omavahel asendatavad. Seetõttu võivad ühishanked olla keerukad ja ajamahukad ning sobida eelkõige standardiseeritud toodete või selgelt määratletud kriisiolukorra puhul. Suure nõudluse ühekordne koondamine võib mõjutada teiste komponentide tootmist, hindu ja kättesaadavust, kuid sellise mõju suurust ei ole esitatud andmete põhjal võimalik hinnata.

Kaitse- ja kriitilise taristu elektroonikavajaduse kasv võib suurendada Euroopas nõudlust usaldusväärtete komponentide, trükkplaatide, pakendamise ja elektroonikasüsteemide järele. *IPC ja Decision Études & Conseil*'i uuringu kohaselt kasvas elektroonika keskmine osakaal kaitsevarustuse väärtuses 10%-lt 2000. aastal 17%-ni 2023. aastal ning võib uuringu prognoosi järgi ulatuda 2035.–2040. aastaks 25%-ni. Samas moodustas EL osa 2023. aastal üleilmsest kaitsevaldkonna trükkplaatide tootmisest 6,2%, kõrgtehnoloogilisest pakemisest 7,7% ja integraalskeemide substraadide tootmisest 3,9%.⁷

Kõrgemate töökindlus-, kvaliteedi- ja turvanõuetega elektroonikalahenduste nõudlus võib luua Eesti ettevõtjatele täiendavaid osalemisvõimalusi, kuid kaitse- ja kriitilise taristu tarneahelates osalemine eeldab ettevõtjate ja toodete vastavust asjaomastele kvalifitseerimis-, kvaliteedi- ja turvanõuetele. Esitatud andmed ei

³ ZVEI, „Strengthening European PCB and Electronics Production for Critical Infrastructures“, 7. aprill 2025.

⁴ <https://www.zvei.org/en/>

⁵ Global Electronics Association, „Review EU Chips Act: Europe needs a Chips Act Plus“, 25. november 2025.

⁶ ZVEI, „Strengthening European PCB and Electronics Production for Critical Infrastructures“, 7. aprill 2025.

⁷ IPC ja Decision Études & Conseil, „Securing the Electronics Value Chain: The Blind Spot in the European Union's Defence Agenda?“, 10. märts 2025.

näita, kui palju Eesti ettevõtjaid neile nõuetele vastab. Seetõttu ei saa kaitse- ja kriitilise taristu nõudluse kasvu käsitada Eesti ettevõtjate jaoks kindla majandusliku kasuna.⁸

Majandusliku mõju kujunemist piirab ka vajalike oskuste kättesaadavus. Eestis ei ole piisavalt praktilise kogemusega kiibidisaini spetsialiste ning suuremahulise pooljuhtide tootmise käivitamisel tuleks märkimisväärt osa insenere, tehnolooge ja tehnikuid palgata välismaalt. Eestis on käivitatud kiibidisaini mikrokraadiprogramm, kuid esitatud andmete põhjal ei ole võimalik hinnata, kui palju täiendavaid spetsialiste Eesti ettevõtjad vajavad ega milline võiks olla kiibimääruse 2.0 mõju valdkonna tööhõivele.⁹

Ettevõtjatele võib eelnõuga kaasneda lisakoormus pooljuhtide tarneahela seireks vajalike andmete ja riskihinnangute esitamise ning kriisimeetmete rakendamise tõttu. Eelnõu (artikkel 38) kohaselt võib Euroopa Komisjon pärast Euroopa pooljuhtide nõukojaga konsulteerimist küsida tarneahela tõsise häire ohu hindamiseks teavet ettevõtjatevaheliselt pooljuhtide tarneahela platvormilt või üksikult ettevõtjalt, kes platvormil ei osale. Kriisietapis võib komisjon küsida ettevõtjalt teavet nende tootmisvõimekuse, tootmisvõimsuse ja esmaste tarnehäirete kohta. Teabenõuded peavad eelnõu kohaselt piirduma minimaalselt vajalikuga, olema proportsionaalsed ning arvestama teabe esitamisega ettevõtjale kaasnevaid kulusid ja töömahtu. Seire- ja teabe esitamise kohustused võivad suurendada eelkõige väiksemate ettevõtjate halduskoormust ning ärisaladuse ja muu äriliselt tundliku teabe lekkimise riski. Tellimuste eelisjärjekorras täitmine võib mõjutada ettevõtjate tootmisplaane, komponentide hankimist ja lepingulisi suhteid. Mõju ulatus sõltub kriisimeetmete rakendamise tingimustest, ettevõtjalt küsitava teabe mahust ja konfidentsiaalse teabe kaitseks kasutatavatest meetmetest.

Eelnõu rakendamine võib tuua täiendavaid ülesandeid ka Eesti riigiasutustele. Iga liikmesriik peab määrama ühe või mitu riiklikku pädevat asutust ning nende seast riikliku ühtse kontaktpunkti, mis koordineerib määrusega seotud küsimusi ja piiriülest koostööd. Euroopa pooljuhtitehnoloogia algatuste ja strateegiliste projektide loamenetluste koordineerimiseks tuleb määrata ka loamenetluse ühtne kontaktpunkt.

Võimalik riigieelarveline mõju sõltub Eesti osalemisest EL toetusmeetmetes, riikliku kaasrahastamise vajadusest ning määruse rakendamiseks Eesti riigiasutustele antavatest ülesannetest. Kiibimääruse 2.0 puhul ei ole praegu võimalik määrata Eesti kaasrahastamisvajadust ega rakendamisega seotud kulude suurust, sest need sõltuvad eelnõu lõplikust sisust, Eesti osalemisest meetmetes ja riigisisest rakenduskorraldusest.

Kokkuvõttes on kiibimääruse 2.0 mõju Eesti majandusele sektoripõhine ning puudutab vahetumalt kiibidisaini, testimise, verifitseerimise, elektroonika tootmisteenuste ja tootearendusega tegelevaid ettevõtjaid. Kiibimäärus 2.0 võib parandada Eesti ettevõtjate juurdepääsu Euroopa teadus- ja innovatsioonitaristule, kuid majandusliku kasu kujunemine sõltub meetmete lõplikest tingimustest, nende kättesaadavusest väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele ning sellest, kas meetmed hõlmavad pooljuhtide kõrval ka elektroonika väärtusahela järgmisi etappe. Esitatud andmete põhjal ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata eelnõu mõju Eesti ettevõtjate käibe ja investeeringutele, loodavate töökohtade arvule, ekspordile, sisemajanduse koguproduktile ega majanduskasvule.^{10, 11}

3.2 Mõju sotsiaalvaldkonnale

Euroopa Komisjoni mõjuhinnangu kohaselt võib eelnõu suurendada nõudlust kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu järele, toetada oskuste arendamist ja tugevdada piirkondlikke innovatsiooniökosüsteeme. Samal ajal on oskustööjõu nappus juba praegu pooljuhiökosüsteemi oluline kitsaskoht.

⁸ IPC ja Decision Études & Conseil, „Securing the Electronics Value Chain: The Blind Spot in the European Union’s Defence Agenda?“, 10. märts 2025.

⁹ Eesti Kiibikeskus, avalik teave keskuse sihtrühmade, teenuste, kompetentside ja kiibidisaini mikrokraadiprogrammi kohta.

¹⁰ Global Electronics Association, „Review EU Chips Act: Europe needs a Chips Act Plus“, 25. november 2025.

¹¹ ZVEI, „Strengthening European PCB and Electronics Production for Critical Infrastructures“, 7. aprill 2025.

3.3 Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Avaliku sektori töökoormus võib eelnõust tulenevate nõuete tõttu kasvada. Eelnõu võib suurendada riigiasutuste töökoormust seoses ELi koostöö, pooljuhtide tarneahelate seire, kriisivalmiduse ja ettevõtjatega teabevahetuse korraldamisega. Iga liikmesriik peab määrama ühe või mitu riiklikku pädevat asutust ning nende seast ühe riigi ühtse kontaktpunkti. Pädevad asutused peavad muu hulgas hoidma asjaomaste ettevõtjate kontaktandmeid, osalema tarneahela seires ja teatama Euroopa Komisjonile tõsise tarnehäire ohust.

Eestis seostuvad poliitika kujundamise, EL läbirääkimiste ja riikliku koordineerimise ülesanded kõige vahetumalt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga, kelle vastutusalasse kuuluvad ettevõtlus-, innovatsiooni- ja siseturupoliitika. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on valmis olema kiibimääruse 2.0 kohane riigi pädev asutus ning täitma riigi ühtse kontaktpunkti ülesandeid. Teiste riigi pädevate asutuste määramise vajadus ja ülesanded otsustatakse määruse lõpliku sisu ning riigisisese pädevusjaotuse alusel. Ettevõtjate nõustamisel ja sektori kaasamisel saab kasutada olemasolevaid struktuure. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus saab toetada ettevõtete osalemist rahastus- ja innovatsioonimeetmetes ning Metroserdi juures tegutsev KIIP ettevõtete kiibidisaini, testimise ja piloottootmisega seotud tegevusi. KIIP projekti koordineerib Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus ning selle partnerid on Metrosert ja Eesti Elektroonikatööstuse Liit. Need organisatsioonid saavad toetada pädevat asutust valdkondliku teadmise ja ettevõtjatega suhtlemisega, kuid ei asenda riigiasutusele määrusega antavaid avaliku võimu ülesandeid.

Eelnõus käsitletud loamenetluse ühtse kontaktpunkti mõju oleks Eestis esialgu piiratud, sest esitatud andmete põhjal ei ole Eestis teada määruse kohaldamisalasse kuuluvat Euroopa pooljuhitehnoloogia strateegilist projekti. Kohalike omavalitsuste ja loamenetlustes osalevate riigiasutuste töökoormus suureneks seega üksnes konkreetse projekti kavandamisel. Eelnõu näeb ette riigi tasandil ühtse juurdepääsuportaali loomise, kuid Eesti hinnangul ei peaks see tingimata eeldama uue eraldiseisva infosüsteemi loomist ning esmalt tuleb hinnata olemasolevate infosüsteemide kasutamise võimalust.

Võimalikud kulud on seotud ametnike tööaja, valdkondliku ekspertiisi, koolituse, turvalise andmevahetuse ja vajaduse korral infosüsteemide kohandamisega. Praegu ei ole võimalik hinnata täiendavate ametikohtade arvu ega kulude suurust, sest need sõltuvad lõpliku määruse sisust, seire sagedusest ja Eesti asutuste tööjaotusest.

3.4 Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Eelnõu aitab vähendada ELi sõltuvust kolmandate riikide pooljuhtidest ja tugevdada Euroopa tehnoloogilist suveräänsust ning seega toetab Euroopa digitaalset ja julgeolekualast vastupanuvõimet. Eelnõu mõju riigi julgeolekule sõltub muuhulgas kaitse- ja julgeolekusektori ning elutähtsate teenuste varustuskindlusest pooljuhtide tarnekriisi korral.

3.5 Mõju keskkonnale

Kiibimäärus 2.0 kohaseid Euroopa pooljuhitehnoloogia algatusi ja strateegilisi projekte käsitletakse strateegiliste projektidena, mis panustavad vastupanuvõimesse ja süsinikuheite vähendamisse või ressursitõhususse keskkonnamõju hindamise kiirendamist käsitleva määruse eelnõu¹² tähenduses.

3.6 Mõju põhiõigustele

Üldiselt võib esile tuua, et põhiõiguste kaitse on tagatud, järgitakse EL põhiõiguste hartas sätestatud põhiõigusi ja põhimõtteid. Eelnõu eesmärk on tugevdada Euroopa pooljuhtide ökosüsteemi kolme samba kaudu: I sammas

¹² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus keskkonnamõju hindamise kiirendamise kohta (COM(2025) 984 final, 10.12.2025).

keskendub teadus-, arendus- ja innovatsioonivõimekuse tugevdamisele (algatus „Chips for Europe 2.0“), II sammas investeeringute, tootmisvõimekuse ja varustuskindluse suurendamisele ning III sammas pooljuhtide tarneahela seirele, kriisivalmidusele ja kriisiohjele. Põhiõiguste vaates toetavad I ja II samba meetmed eelkõige ELi põhiõiguste harta artiklis 16 sätestatud ettevõtlusvabadust, luues ettevõtjatele paremad võimalused teadus- ja arendustegevuseks, investeeringuteks ning Euroopa pooljuhtide väärtusahelas osalemiseks.

III samba meetmed võivad erandlikus kriisiolukorras ajutiselt piirata ettevõtlusvabadust, lepinguvabadust ja omandiõigust. Selleks nähakse ette võimalus nõuda ettevõtjalt kriisi hindamiseks vajalikku teavet ning teatud juhtudel kohustada pooljuhtide tootmis- või tarneahelas tegutsevaid ettevõtjaid võtma vastu ja täitma prioriteetseid tellimusi, et tagada elutähtsate sektorite varustuskindlus. Need meetmed on ette nähtud üksnes tõsise pooljuhtide tarnekriisi korral ning neid saab rakendada alles pärast seda, kui Euroopa Komisjon on ametlikult välja kuulutanud kriisietapi. Komisjoni hinnangul on nimetatud piirangud vajalikud, eesmärgipärased ja proportsionaalsed, arvestades pooljuhtide võimaliku nappuse märkimisväärtset majanduslikku ja ühiskondlikku mõju. Samuti sisaldab eelnõu kaitsemeetmeid, mis võimaldavad ettevõtjatel taotleda prioriteetse tellimuse läbivaatamist juhul, kui selle täitmine põhjustaks ebamõistlikku majanduslikku koormust või erilisi raskusi. Seetõttu leiab komisjon, et eelnõu tervikuna on kooskõlas ELi põhiõiguste hartas sätestatud õiguste ja vabadustega.

4. Sisu ja võrdlev analüüs

Määruse I peatükis esitatakse määruse üldsätted, määruse reguleerimisala, eesmärgid, mõisted ning juhtimisraamistik.

II peatükis kirjeldatakse kiibimäärus 2.0 kaudu innovatsiooni ja tehnoloogilise võimekuse tugevdamist, sealjuures teadus- ja arendustegevuse toetamist, projekteerimisvõimekus, pilootliinid, oskuste arendamine ja innovatsiooni ökosüsteem.

III peatükis kirjeldatakse varustuskindlust ja investeeringuid. Strateegiliste projektide ja Euroopa pooljuhtide algatuste tunnustamine, investeeringute soodustamine, lubade menetlemise kiirendamine ning avaliku sektori hangetega seotud meetmed.

IV peatükk sisaldab sätteid pooljuhtide väärtusahela seire ja kriisivalmiduse kohta nagu pooljuhtide väärtusahela jälgimine, riskide hindamine, varajase hoiatamise süsteemid ning tööstuse andmetel põhinev tarneahela platvorm ehk „digitaalne kaksik“.

V peatükk kirjeldab juhtimist ning kriisiohjet, sätestatakse liikmesriikide esindajatest koosneva ja komisjoni juhitud Euroopa pooljuhtide nõukoja tegevuse jätkamise raamistik. Tuuakse välja meetmed tõsiste tarnehäirete või pooljuhtide puuduse korral, koordineerimine liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel.

VI peatükis esitatakse lõppsätted nagu määruse rakendamise, aruandluse, hindamise ja senise kiibimääruse kehtetuks tunnistamise kohta.

I lisas tuuakse välja Euroopa kiibimäärus 2.0: algatuse raames toimuvate meetmete kirjeldus.

II lisas tuuakse välja strateegiliste projektide prioriteetsed valdkonnad, mis on järgmised:

- Kõrgtehnoloogiliste pooljuhtide tootmine Euroopas
- ELi andmetööstustaristule mõeldud tehisintellektikiibid ja -süsteemid
- Autotööstuse rakenduste protsessorid isajuhtivatele autodele
- Euroopa mälu tootmisrajatis
- Tiptasemel kiipide projekteerimine
- Väärtusahela peamiste segmentide tugevdamine.

III lisas kirjeldatakse mõõdetavaid näitajaid, et jälgida käesoleva määruse rakendamist ja anda aru selle eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude kohta.

IV lisas tuuakse välja kiibimäärus 2.0 koostoime muude programmide ja õigusaktidega nagu „Digitaalne Euroopa“, „Euroopa horisont“, Euroopa ühendamise rahastu, „InvestEU“, „Erasmus+“ ja muude pädevusi ja oskusi käsitlevate liidu programmide ja algatustega ning ELi pilvandmetööstluse ja tehisintellekti arendamise

õigusaktiga. Samuti kirjeldatakse koostoimet eelarve jagatud täitmise alla kuuluvate liidu programmidega, mille hulgas on Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond+, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfond ning riigisiseste pooljuhialaste strateegiate, tegevuskavade ja investimiskavadega.

V lisas tuuakse välja elutähtsad sektorid: energeetika, transport, pangandus, finantsturutaristu, tervis, joogivesi, reovesi, digitaristu, avalik haldus, kosmos, kaitse, julgeolek ning toiduainete tootmine, töötlemine ja turustamine.

VI lisas tuuakse välja pooljuhte kasutavad tööstussektorid, sealjuures näiteks autotööstus, andmekeskused, pilvteenused ja tehisintellekt, tööstusautomaatika ja robotika, lennundus, kosmosetööstus, kaitse ja julgeolek, elektroonilise side taristu, tööstuslikud andmed, tervishoid ja meditsiiniseadmed, elektroonikatööstuse teenuste osutajad ja turustajad, taastuvenergia ja vähese süsinikuheitega energia süsteemid.

VII lisas tuuakse välja vastavustabel käesoleva määruse ja määruse (EL) 2023/1781 kohta.

5. Vabariigi Valitsuse seisukohtade selgitus

5.1. Eesti toetab kiibimääruse 2.0 eelnõu eesmärki tugevdada Euroopa pooljuhiökosüsteemi väärtusahela vastupanuvõimet, vähendada strateegilisi sõltuvusi ja suurendada Euroopa konkurentsivõimet pooljuhtide turul. Peame oluliseks, et eelnõu toetaks kiibidisaini väärtusahelat, kus kesksel kohal on tootmisvabad ettevõtjad (kiipide disain ja arendus ilma oma kiibitootmiseta), intellektuaalomandi arendamine, verifitseerimine, testimine ja prototüüpimine. Eelnõu vajab täpsustamist, et tagada teadus- ja innovatsioonitaristu praktiline ja lihtne kättesaadavus kõigi piirkondade ja liikmesriikide ettevõtjatele, sealhulgas kaitse- ja kahesuguse kasutusega tööstusele, ning teadusasutustele sõltumata nende asukohast või olemasoleva ökosüsteemi suurusest.

Selgitus: Eesti peab oluliseks tagada, et kiibimäärus 2.0 looks võimalusi kiibidisainile, rakendusuuringutele, elektroonikatootmisele, testimisele, pakendamisele ning kaitse- ja kriitilise taristu lahendustele ning parandaks Eesti ettevõtete pääsu Euroopa väärtusahelatesse. On positiivne, et kiibimäärus 2.0 toetab kogu pooljuhtide väärtusahelat alates T&A-st ja disainist kuni tootmise, testimise, pakendamise ja tarneahela tugevdamiseni.

Eesti tugevused asuvad eelkõige kiibidisaini, tootmisvabade ettevõtjate, kes projekteerivad kiipe, kuid tellivad nende tootmise teiselt ettevõtjalt (*fabless*) ja rakendusuuringute valdkonnas. See lähenemine arvestab Euroopa praeguseid kitsaskohti, sh disaini ja kommertsialiseerimise nõrkusi. Eesti võimekus ja vajadused asuvad just disaini- ja *fabless* segmendis, seetõttu on see rõhuasetus Eestile kasulik. Kiibimäärus 2.0 rõhutab disaini, kuna see toetab AI kiipide tootmist, kommertsialiseerimist ja *scale-up* protsesse. Lähenemine on kooskõlas Eesti ökosüsteemi tugevustega ning võimaldab suuremat lisandväärtust ilma ülisuurte tootmisinvesteeringuteta.

Euroopa tasandil rajatav taristu ja toetatavad pilootliinid või testimiskeskonnad peavad olema ligipääsetavad kõikidele liikmesriikidele sõltumata nende geograafilisest asukohast või olemasoleva ökosüsteemi suurusest. Pooljuhtide projekteerimiseks, katsetamiseks ja tootmise ettevalmistamiseks vajalik taristu on kallis. Väiksema pooljuhiökosüsteemiga liikmesriikidel ei ole otstarbekas kogu sellist taristut ise rajada. Seetõttu peab nende ettevõtjatel ja teadusasutustel olema praktiline ja rahaliselt jõukohane juurdepääs Euroopa ühisele taristule. Nii välditakse investeeringute ja oskusteabe põhjendamatut koondumist vähestesse keskustesse ning võimaldatakse valdkonda siseneda ka uutel ettevõtjatel ja teadusrühmade.

Toetada tuleb avatud standardeid, avatud liideseid, avatud lähtekoodiga projekteerimisvahendeid ning avatud protsessoriarhitektuure, sealhulgas RISC-V-d, et vähendada tarnijalukustust ning parandada audititavust ja küberturvalisust.

Euroopa tehnoloogilist sõltumatust tuleb tugevdada spetsialiseerumise, tarneahelate mitmekesistamise ja usaldusväärsete rahvusvaheliste partneritega tehtava koostöö kaudu, mitte kogu väärtusahela täieliku isearustatuse eesmärgina.

5.2. Toetame pooljuhtide pädevuskeskuste võrgustiku pikaajalist ja piisavat Euroopa Liidu vahenditest (Euroopa Konkurentsivõime Fondi tööprogrammi läbirääkimistel seisab Eesti valdkonna kaetuse eest) rahastamist ning nende rolli ettevõtjate nõustamisel ja Euroopa projekteerimisplatvormile, katseliinidele ning teiste pädevuskeskuste teenustele juurdepääsu vahendamisel. Väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel, idu- ja kasvuettevõtjatel peab olema pädevuskeskuste kaudu ligipääs teenustele, rahastusele, projekteerimisvahenditele, katseliinidele ja oskuste arendamisele. Kiibimääruse 2.0 meetmeid tuleb täiendada nii, et need toetaksid ettevõtjaid kiibi arendamise kõikides etappides alates ideest kuni kiibidisainini ja turule jõudmiseni ning vähendaksid väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate ning uute turule sisenejate sisenemisbarjääre.

Selgitus: Eelnõus välja toodud pädevuskeskused peavad aitama ettevõtjatel jõuda esmasest teostatavuse hindamisest disaini, prototüüpimise, testimise ja tootmiseni ning ühendama liikmesriikide ettevõtjad Euroopa projekteerimisplatvormi, katseliinide ja pädevuskeskuste võrgustikuga. Ülesannetele peab vastama piisav, pikaajaline ja prognoositav rahastus. Eestis täidab pädevuskeskuse rolli hetkel Eesti Kiibitehnoloogiade kompetentsikeskus KIIP.

Kiibikeskus KIIP on paljudele ettevõtetele Eestis esimene samm oma kiipide arendamiseks. Täiendavat rahastust pakub näiteks Euroopa Innovatsiooninõukogu Accelerator, mis toetab iduettevõtete ja VKE-de suure turupotentsiaaliga innovatsioone. Kiibiarenduseks pakub see kuni 2,5 miljonit eurot toetust ja kuni 15 miljonit eurot omakapitali investeringut, et rahastada prototüüpimist, testimist, tootmise laiendamist ja turule sisenemist. Samuti pakub Accelerator ärinõustamist, investorite vahendamist ja ligipääsu EL-i innovatsioonivõrgustikele, et kiirendada kommertsialiseerimist. *Chips Joint Undertaking* (Chips JU) pakub toetust ettevõtetele, kes arendavad pooljuhttehnoloogiaid Euroopas näiteks teadus- ja arendustegevuseks, sealjuures kiipide prototüüpimiseks, piloottootmiseks ja tootmise laiendamiseks. Ettevõtted, eriti idufirmad ja VKEd, saavad Chips JU toetust taotleda individuaalselt või konsortsiumi osana; fondi rahastus võib katta kuni 35% abikõlblikest kuludest.

Rahastamismeetmed, sealhulgas kiibifondi tegevuste raames Euroopa Innovatsiooninõukogu rahastamisvahendi Accelerator (*European Innovation Council Accelerator*), InvestEU fondi ja muude asjakohaste EL vahendite kaudu pakutav omakapitali-, võla- ja segarahastamine, peavad olema kättesaadavad tootmisvabadele ettevõtjatele, väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele ning idu- ja kasvuettevõtjatele. Toetus peab hõlmama lisaks teadus- ja arendustegevusele prototüüpimist, kasvu ja kommertsialiseerimist ning arvestama väiksemate liikmesriikide ja ettevõtjate piiratud kaasrahastamisvõimega. Meetmed peavad lähtuma ettevõtjate vajadustest ning toetama nende liikumist Euroopa pooljuhtide väärtusahelasse. Rahastamisvahendite tingimused ja omavaheline koostoime peavad olema selged ka kaitse- ja tsiviilrakendusi hõlmavate pooljuhtitehnoloogia projektide puhul.

Pädevuskeskused omavad ülesandeid arendada praktilist õpet, täiendus- ja ümberõpet, tööstusdoktoriõpet, rahvusvaheliste ekspertide kaasamist ning ettevõtjate ja ülikoolide koostööd. Näitena võib tuua Tallinna Tehnikaülikooli (TalTech) kiibidisaini mikrokraadikava, mis hõlmab digitaalsüsteemide disaini, kiipide töökindlust, riistvara turvalisust ja praktilist kiibidisaini projekti. Eestis käivitatud kiibidisaini õppe- ja koolitusprogramme tuleb edasi arendada ning siduda need ettevõtjate praktiliste vajadustega.

5.3. Eesti peab oluliseks, et kiibimääruse 2.0 meetmed hõlmaksid lisaks pooljuhtidele ka detailsemalt nende kasutuselevõtuks vajalikke väärtusahela strateegilisi segmente, sealhulgas pooljuhtide pakendamist, koostamist ja testimist, trükkplaatide tootmist ja koostamist ning süsteemide lõimimist. Liiduülese lisandväärtuse loomiseks peavad nende segmentidega seotud meetmed põhinema tuvastatud strateegilisel sõltuvusel või turutõrkel.

Selgitus: Kiibid loovad praktilist väärtust elektroonikasüsteemi osana. Seetõttu tuleb Euroopa sõltuvuste ja varustuskindluse hindamisel vaadata kogu pooljuhtide väärtusahelat, sealhulgas pooljuhtide pakendamist, montaaži ja testimist, integraalskeemide substraate, trükkplaatide tootmist, vajalikke materjale ja

tootmiseseadmeid ning süsteemide integreerimist. See on eriti oluline kaitse, side, meditsiini ja kriitilise taristu lahendustes.

Kiibimääruse 2.0 ettepanekus kavandatud meetmed hõlmavad muuhulgas projekteerimisvahendite, katseliinide ning testimis- ja valideerimisrajatiste arendamist, prototüüpimist, tehnoloogiate siiret ja tööstuslikku kasutuselevõttu ning strateegiliste projektide toetamist. Eesti peab oluliseks, et neid meetmeid saaks põhjendatud juhul kasutada ka pooljuhtide kasutuselevõtuks vajalikes strateegilistes väärtusahela segmentides. Meetmeid tuleb rakendada seal, kus on tuvastatud strateegilised sõltuvused, turutõrge või mitteoptimaalne investeerimisolukord. Nii saab tugevdada Euroopa varustuskindlust, laiendamata kiibimääruse meetmeid põhjendamatult kogu elektroonikatööstusele.

Elektroonikasüsteemide turvalisuse tagamisel tuleb arvestada lisaks kiibile ka riist- ja püsivara, kaughaldusliidest, turvauuenduste ning süsteemi integreerimisega seotud riskidega. Kaitse- ja julgeolekurakendustes tuleb riskipõhiselt arvestada ka komponentide päritolu, tervikluse ja jälgitavusega.

5.4. Toetame eelnõukohaseid kiibivaldkonna innovaatiliste lahenduste hankeid ja Euroopa Liidu jaoks keske tähtsusega pooljuhtide väljatöötamise toetamist, mis seovad uute pooljuhi- ja nendega seotud tehnoloogiate arendamise tööstuse vajadustega ning aitavad väljatöötatud lahendustel kiiremini kasutusse jõuda. Peame oluliseks, et kehtestatavad hankenõuded on selged, lihtsalt rakendatavad, proportsionaalsed ja kooskõlas Euroopa Liidu riigihankeõigusega. Leiame, et riigihangetes tuleks pooljuhtide varustuskindluse deklaratsiooni (tarneahel ja selle toimepidevus, pooljuhtide päritolu ja tarnete jätkumise tagamine) ettevõtjatelt nõuda üksnes varustuskindluse riskihinnangu põhjal selliste taristute, seadmete või süsteemide hangetes, mille toimimiseks on konkreetsed pooljuhid kriitilise tähtsusega. Deklaratsiooni nõuded ei tohi luua liigset koormust ja peavad arvestama ettevõtja positsiooni pooljuhtide väärtusahelas ning piirduma teabega, mis on talle mõistlikult kättesaadav.

Selgitus: Euroopa kiibimääruses 2.0 pööratakse suurt tähelepanu industrialiseerimisele ja nõudluse arendamisele. Selleks nähakse ette mitu eraldi, kuid omavahel seotud meetet: nn suured ülesanded, nõudluse kiirendajad, nõudlusfoorum ja kiipide innovatiivsete lahenduste hanked. Leiame, et need meetmed peavad olema tehnoloogianeutraalsed, lähtuma tegelikust nõudlusest ning võimaldama osaleda ka väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel ning väiksema pooljuhiökosüsteemiga liikmesriikidel.

ELi tehnoloogilise juhtpositsiooni ja tööstuse konkurentsivõime tugevdamiseks pooljuhtide valdkonnas teeb komisjon ettepaneku võtta Euroopa kiibimääruse 2.0 raames kasutusele mõiste „suured ülesanded“. Suured ülesanded peaksid keskenduma ELi jaoks keske tähtsusega suure potentsiaaliga ja elutähtsate pooljuhtide ning nendega seotud tehnoloogiate arendamisele, integreerimisele ja tööstuslikule kasutuselevõtule. Nende kaudu toetatakse kõrgetasemelist teadus- ja arendustegevust ning järgmise põlvkonna pooljuhitehnoloogiate arendamist sealhulgas tehisintellekti, pilvandmetöötlust, andmekeskuseid ja tippasemel taristut toetavaid tehnoloogiaid. Erilist tähelepanu pööratakse energiatõhususele, liidu tipp tehnoloogia suutlikkusele ja pooljuhtide tootmise tugevdamisele.

Suurte ülesannete ja kiipide innovatiivsete lahenduste hangete eesmärk on tekitada varajast nõudlust ning aidata ELis välja töötatud tehnoloogiatel kiiremini turule jõuda ja kasutusse võtta. Meetmed peaksid siduma Euroopa pooljuhitehnoloogia arendamise eelkõige tehisintellekti, kaitse, telekommunikatsiooni, meditsiini, energeetika ja teiste strateegiliste valdkondade vajadustega. Tehisintellekti ja andmekeskuste toetamisel tuleb lisaks kiipide energiatõhususele arvestada kogu süsteemi energia- ja veekasutust, jahutusvajadust, maakasutust ja mõju elektrivõrgule. Eelistada tuleb lahendusi, mis vähendavad tõendatavalt kogu süsteemi ressursikasutust.

Nõudluse kiirendajad ja nõudlusfoorum aitavad tuua kokku pooljuhtide arendajad, tootjad ja võimalikud kasutajad, et tööstuse vajadusi saaks arvestada juba tehnoloogia arendamisel. Kiipide innovatiivsete lahenduste hangetega toetatakse pooljuhte integreerivate süsteemide integreerimist, kvalifitseerimist ja esmakordset kasutuselevõttu. Nende meetmete eesmärk on tekitada varajast nõudlust ning aidata liidus välja töötatud tehnoloogiatel kiiremini turule ja kasutusse jõuda. Meetmed peavad olema tehnoloogianeutraalsed, lähtuma eri

tehnoloogiatasemete ja kasutusvaldkondade vajadustest ning võimaldama osaleda ka väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel ning väiksema pooljuhiökosüsteemiga liikmesriikidel.

Meetmed peaksid siduma Euroopa pooljuhitehnoloogia arendamise eelkõige tehisintellekti, kaitse - ja julgeolekusektori, telekommunikatsiooni, meditsiini, energeetika ja teiste strateegiliste valdkondade vajadustega. Tehisintellekti ja andmekeskuste lahenduste toetamisel tuleb lisaks kiipide energiatõhususele arvestada kogu süsteemi energia- ja veekasutust, jahutusvajadust, maakasutust ning mõju elektrivõrgule. Eelistada tuleb lahendusi, mis vähendavad tõendatavalt kogu süsteemi ressursikasutust.

Kiibimääruse artikli 30 kohaldamisalasse kuuluvates riigihangetes võivad avaliku sektori hankijad ja võrgustiku sektori hankijad nõuda ettevõtjalt varustuskindluse deklaratsiooni. Kui komisjon teeb kindlaks, et tarneahelaga seotud risk püsib, võib ta võtta vastu rakendusotsuse, milles määratakse kindlaks konkreetsed taristud, seadmed või süsteemid, mille puhul tuleb deklaratsiooni nõuda. Kuna pooljuhte kasutatakse väga paljudes taristutes, seadmetes ja süsteemides (peaaegu igas elektroonikaseadmes, alates serveriparkidest, veepuhastusjaamade ja lennujaamade riistvarast kuni haiglate meditsiiniseadmeteni), võib liiga lai deklaratsiooninõue luua olulist täiendavat koormust. Deklaratsiooni nõudmine peab seetõttu põhinema varustuskindluse riskihinnangul ning piirduma taristute, seadmete või süsteemidega, mille toimimiseks on konkreetsed pooljuhid kriitilise tähtsusega. Eesti hinnangul peab tarnekindluse deklaratsiooni nõudmine põhinema hinnatud varustuskindluse riskil ja piirduma taristute, seadmete või süsteemidega, mille toimimiseks on konkreetsed pooljuhid kriitilise tähtsusega. Eesti leiab, et võiks kaaluda komisjoni poolt standardse deklaratsioonivormi ning selle kasutamise, kontrollimise ja hindamise metoodika loomist. Hankekriteeriumid peavad olema seotud hankepingu esemega ning põhinema objektiivsetel ja kontrollitavatel näitajatel, nagu tarneahela hajutatus, alternatiivsete tarnijate olemasolu, varuplaanid ja toimepidevus. Deklaratsiooninõue ei tohi eeldada iga seadmes sisalduva kiibi kogu tarneahela analüüsimist ja kontrollimist. Nõuded peavad arvestama ettevõtja rolli pooljuhtide väärtusahelas ning piirduma teabega, mis on talle mõistlikult kättesaadav. Ettevõtjal peab olema võimalik tugineda tootja või otsese tarnija esitatud teabele ja dokumentidele, kui nende usaldusväärsuses kahtlemiseks ei ole objektiivset põhjust. Varustuskindluse deklaratsiooni sisu, tõendamise viis ja kontrollimise ulatus peavad olema selgelt määratletud. Andmete esitamisel ja kontrollimisel tuleb võimaluse korral kasutada olemasolevaid andmeid ja standardvorme ning järgida andmete ühekordse esitamise põhimõtet. Nii välditakse sama teabe korduvat küsimist ning vähendatakse hankijate ja ettevõtjate halduskoormust.

Uued nõuded ei tohi luua olemasolevate hankemenetluste kõrvale ebaselgeid paralleelseid menetlusi ega põhjendamatult piirata väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate osalemist. Selgitada tuleb kiipide innovaatiliste lahenduste hangete seost Euroopa Liidu riigihankeõigusega. Mitmelt tarnijalt hankimise nõude puhul tuleb arvestada olukordi, kus alternatiivset tarnijat või tehniliselt samaväärset komponenti turul ei ole. Samuti tuleb täpsustada ebaproportsionaalselt suure kuluerinevuse 25-protsendilise künnise võrdlusbaasi, arvutamise aega ja mõju käimasolevale hankemenetlusele. Määruse ettepaneku järgi võib hankija pidada ebaproportsionaalselt suureks kuluerinevust, mis objektiivsete ja läbipaistvate kriteeriumide põhjal ületab hinnanguliselt 25% pakkumuse väärtusest, kuid täpsustada tuleb künnise võrdlusbaasi, arvutamise aega ja mõju hankemenetlusele.

5.5. Peame oluliseks, et eelnõus pooljuhtide kriisiolukorraks kehtestatavad tarneahela seire ja teabenõuded oleksid vajalikud ja proportsionaalsed ning tagaksid ärisaladuse, intellektuaalomandi ja konfidentsiaalse äriteabe ja julgeolekutundliku teabe kaitse. Need nõuded peavad piirduma ettevõtjale mõistlikult kättesaadava teabega ega tohi dubleerida teistest Euroopa Liidu õigusaktidest tulenevaid kohustusi. Leiame, et ettevõtja ei peaks kandma vastutust, kui ta on rakendanud mõistlikku hoolsust ja tuginenud heas usus tootjalt või otseselt tarnijalt saadud teabele. Toetame võimalust kasutada kriisietapis ühisostmist ja prioriteetseid tellimusi, kui need on vajalikud, proportsionaalsed ja ajaliselt piiratud, et mitte oluliselt kahjustada ettevõtjate ega liikmesriikide olemasolevaid lepinguid või teiste oluliste sektorite varustuskindlust. Peame seejuures oluliseks, et kriisimeetmete rakendamisel arvestataks kaitse- ja julgeolekusektori ning elutähtsate teenuste vajadustega ning tagataks koordineerimine teiste asjaomaste Euroopa Liidu varustuskindluse mehhanismidega.

Selgitus: Kiibimääruse 2.0 ettepanek näeb ette liidu pooljuhtide sektori strateegilise kaardistamise ja korrapärase seire. Seire eesmärk on teha varakult kindlaks võimalikud tarnehäired ja nõrkused pooljuhtide väärtusahelas. Selleks kavandatakse ka pooljuhtide tarneahela ettevõtjate vahelist platvormi, mille kaudu kogutakse turuteavet ja koondandmeid ning antakse ettevõtjatele ülevaateid tarneahela riskidest.

Eelnõus tuuakse esile, et pooljuhtide kriis loetakse tekkinuks, kui täidetud on mõlemad järgnevad tingimused:

- a) pooljuhtide tarneahelas või ELi-siseses pooljuhtidega kauplemises esineb olulisi häireid, mis põhjustavad pooljuhtide, vahesaaduste või toor- või töödeldud materjalide märkimisväärse nappuse;
- b) nappus takistab kriitilise tähtsusega sektorites vajalike toodete tarnimist, parandamist või hooldust sellisel määral, et see kahjustab elutähtsate sektorite toimimist ning mõjutab seeläbi ELi ühiskonda, majandust või julgeolekut.

Kiibimääruse 2.0 alusel võidakse ettevõtjalt küsida teavet pooljuhtide tarneahela seireks ja tõsise tarnehäire ohu hindamiseks. Tavapärase seire käigus on teabe esitamine üldjuhul vabatahtlik, kuid tõsise tarnehäire ohu või kriisietapi korral võib Euroopa Komisjon esitada kohustusliku teabenõude. Riskialtides sektorites võidakse ettevõtjalt või hankemenetluses nõuda ka varustuskindluse riskihinnangut. Teabenõuded ja riskihindamise kohustused peavad piirduma vajalikuga ning olema proportsionaalsed. Sektori hinnangul võivad ulatuslikud või sagedased nõuded suurendada ettevõtjate töökoormust ning vähendada innovatsiooniks jäävat aega ja vahendeid.

Seire peab võimaluse korral põhinema olemasolevatel ELi ja liikmesriikide andmeallikatel, turuandmetel, kesksel standardvormidel ning juba kehtival aruandlusmehhanismidel. Sama teavet ei tohi korduvalt küsida ning uued kohustused ei tohi dubleerida küberturvalisuse direktiivist (N¹³)~~õh~~ega muudest EL õigusaktidest tulenevaid kohustusi. Ettevõtjalt küsitav teave peab piirduma vajalikuga ning selle kasutamisele, säilitamisele, jagamisele ja sellele juurdepääsule tuleb kehtestada selged piirid. Väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele ning väikestele keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatele ei tule kehtestada rutiinset aruandlust, kui vajalik teave on mõistlikult kättesaadav muudest allikatest.

Ettevõtjalt küsitav teave peab piirduma teabenõude eesmärgi saavutamiseks vajalikuga ning ettevõtjalt võib nõuda üksnes teavet, mis on talle mõistlikult kättesaadav. Tarneahela kaardistamise ulatus, detailsus ja hõlmavad tarnijatasandid peavad olema selgelt piiritletud. Teabe kasutamine, säilitamine, jagamine ja sellele juurdepääs peavad olema selgelt reguleeritud ning tagatud peab olema ärisaladuse, intellektuaalomandi, konfidentsiaalse äriteabe ja julgeolekutundliku teabe kaitse. Kui ettevõtja on rakendanud mõistlikku hoolsust ja esitanud heas usus tootjalt või otseselt tarnijalt saadud teabe, tuleb seda karistuste kohaldamisel arvesse võtta.

Tarneahela riskide hindamisel tuleb lisaks tehnilistele nõrkustele arvestada tarnijast tulenevaid riske, sealhulgas ettevõtja omandistruktuuri, tegelikku kontrolli, sõltuvust kolmandate riikide valitsustest ning sanktsioonide ja majandusliku survestamise riske. Tehniliste riskide hindamisel tuleb arvestada riist- ja püsivara turvalisuse, krüptomoodulite, kaughaldusliideste ning turvauuendustega.

Ühisostmine ei ole tavapärase nõudluspoliitika vahendina üldjuhul praktiline, sest pooljuhid on erinevad ja sageli omavahel asendamatud. Seda võib kasutada üksnes aktiveeritud kriisietapis konkreetse tarneahela häire lahendamiseks, kui meetme kasulikkust, vajalikkust, proportsionaalsust ja turumõju on hinnatud. Artikli 43 järgi võib komisjon tegutseda vähemalt kahe liikmesriigi taotlusel keskse hankijana ning ühisostmist võib kasutada üksnes kriisini viinud pooljuhtide tarneahela häirete lahendamiseks.

Prioriteetseid tellimusi võib kasutada üksnes aktiveeritud kriisietapis ja viimase abinõuna. Need ei tohi panna ettevõtjale ebamõistlikku majanduslikku koormust ega põhjendamatult kahjustada ettevõtjate või liikmesriikide olemasolevaid lepinguid või teiste oluliste sektorite varustuskindlust. Artikli 42 järgi peab komisjon arvestama muu hulgas meetme vajalikkust ja proportsionaalsust, ettevõtja õiguspäraseid eesmärke, tootmisjärjekorra muutmise kulusid ning tellimuse tehnilist teostatavust.

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555>

5.6 Eesti toetab Euroopa pooljuhtide ökosüsteemi tugevdamist ja strateegiliste projektide loamenetluste kiirendamist. Samas peame oluliseks, et liikmesriikidele jääks paindlikkus kasutada olemasolevaid menetluslahendusi, ning ei toeta kohustust koondada kõik load ühte menetlusse, sest see muudab riikliku loaandmise ebaproportsionaalselt keerukaks ja kulukaks nii taotlejale kui ka riigile.

Selgitus: Kiibimääruse 2.0 ettepanek näeb ette Euroopa pooljuhitehnoloogia algatuste ja strateegiliste projektide loamenetluste kiirendamise. Nendega seotud loamenetlus ei tohi üldjuhul kesta üle 12 kuu alates täieliku taotluse esitamisest ühe akna süsteemi kaudu. Samuti nähakse ette ühtsel taotlusel põhinev ühtne loamenetlus, mis hõlmab kõiki projekti jaoks vajalikke lube. Eestis on eri lubadel erinev eesmärk, menetlusetapp ja pädev asutus. Näiteks ei hõlma ehitusluba keskkonnakaitseloa, kemikaaliloa ega muude tegevuslubade andmist ning ehitus- ja kasutusloa andmiseks on eraldi menetlused. Mitut luba on võimalik juba praegu paralleelselt taotleda. Kõigi lubade kohustuslik koondamine ühtsel taotlusel põhinevasse ühtsesse loamenetlusse võib seetõttu muuta menetluse keerukamaks ja kulukamaks ning minna vastuollu riigisisese pädevusjaotusega. Ühtse loataotluse nõue võib tähendada, et ettevõtja peab menetluse algfaasis esitama märkimisväärselt suuremas mahus dokumentatsiooni ja detailset teavet. Tänapäevases praktikas eelistavad mõned ettevõtjad taotleda erinevaid lubasid järjestikku, mitte paralleelselt, kuna kõik vajalikud andmed ei ole projekti alguses veel teada. Mitmed olulised tehnilised ja ärilised lahendused (nt tootmisliinide täpne paigutus) selguvad alles projekti edasises arendusetapis. Kehtivas praktikas on täna ka tavapärane, et ehitusluba (menetlustähtaeg ca 30 päeva, pädev asutus kohalik omavalitsus) saadakse enne ning ehitustegevusega alustatakse, samal ajal kui keskkonnakaitseloa (menetlus 30–180 päeva, sõltuvalt loa liigist, pädev asutus Keskkonnaamet) taotletakse paralleelselt ehituse käigus. Keskkonnakaitseluba ei ole üldjuhul ehitamise eelduseks, välja arvatud erandjuhtudel (nt veekeskkonnaga seotud tööd), kuid keskkonnakaitseloa taotlemine peale ehitamise alustamist on ettevõtja äririsk. Ehitusloa saamine ei ole automaatne eeldus keskkonnakaitseloa saamisele. Samas on võimalik ettevõtjal keskkonnakaitse loa taotlemise ajal valmistada ette ehitusplats, sõlmida hankelepingud, tellida vajalikud tooted, broneerida ehitusmasinad ning arendada eelprojekt tööprojekti staadiumisse. Seega asetab Eesti hinnangul sellise lubade kokku koondamise süsteemi loomine taotleja kehvemasse olukorda, kui ta on täna, sest hetkel on võimalik taotlejal ise valida mis järjekorras lube taotlema minna. Seejuures ei ole ehitusloa menetluse alustamise takistuseks asjaolu, et taotlejal puuduvad osad kemikaaliloa saamiseks vajalikud andmed. Küll aga võib selline olukord tekkida, kui loa koondatakse kokku ja arendaja peab kohe alguses kõikide lubade üleselt andmed ja dokumendid esitama.

Liikmesriigile peab jääma õigus määrata pädevad asutused ja korraldada nende tööjaotus. Ühe akna süsteem peab toimima taotleja ühtse kontaktpunktina, nõustama taotlejat, vahendama teavet ja koordineerima menetlusi. Menetlustähtajad peavad võimaldama teha vajalikud keskkonnamõju hindamised ja muud sisulised menetlused.

5.7 Toetame strateegiliste projektide ühtsete digitaalsete juurdepääsupunktide loomise põhimõtet, et lihtsustada lubade taotlemist. Ühtsete juurdepääsuportaalide tehniline lahendus peab olema asjakohane, ettevõtjatele tasuta vahendusteenusteta, tehnoloogianeutraalne ja arvestama liikmesriikides juba välja kujunenud infosüsteemidega ning subsidiaarsuse põhimõtetega liikmesriikide suhtes. Eelnõus pakutud lahenduste kasutamise puhul soovime, et lahenduse elluviimisel oleks tagatud Euroopa Liidu poolne rahastamisvõimalus. Juhul kui neid tingimusi ei ole võimalik tagada, soovime, et liikmesriigid saavad kasutada edasi olemasolevaid infosüsteeme.

Selgitus: Kiibimääruse 2.0 ettepaneku kohaselt peavad liikmesriigid looma ühtse juurdepääsuportaali, mille kaudu esitatakse ühine loataotlus. Portaal peab suunama taotluse asjaomasele asutusele, andma taotlejale ülevaate menetluse etappidest, seisust ja otsustest ning võimaldama kontrollida tähtaegadest kinnipidamist. Ettepaneku järgi kasutatakse ühtses juurdepääsuportaalis Euroopa ettevõtluskukruid, et võimaldada asutuste koostalitlusvõimet, automatiseeritud andmevahetust ning olemasolevate andmete ja dokumentide taaskasutamist. Eesti peab saama kasutada olemasolevaid infosüsteeme ja digilahendusi. Ühtne juurdepääsuportaal ja Euroopa ettevõtluskukrud peavad olema tehnoloogianeutraalsed ja koostalitlusvõimelised ning võimaldama andmevahetust olemasolevate riiklike infosüsteemidega. Uus lahendus ei tohi dubleerida olemasolevaid süsteeme, kohustada ettevõtjat kasutama tasuta vahendusteenust ega põhjustada liikmesriigile ebaproportsionaalseid arendus- ja halduskulusid. Riigisisene andmevahetus, menetluste korraldus ja

pädevusjaotus peavad jääma liikmesriigi otsustada. Kui uue EL lahenduse kasutamine muudetakse kohustuslikuks, peab selle rakendamiseks olema ette nähtud EL rahastus.

EL õigusaktides tuleb ühe akna süsteemi, ühtse kontaktpunkti (kasutatakse tööstuse kiirendamise määruses), pädeva asutuse ja ühtse juurdepääsuportaali (kiibimäärus 2.0) kohta kasutada selget ja ühtset terminoloogiat, et vältida rakendamisel õiguslikku ebaselgust. Uusi märgiseid, piirkondlikke võrgustikke ja nimekirju tuleb luua üksnes juhul, kui nende ülesanded, rakendamine ja lisaväärtus võrreldes olemasolevate struktuuridega on selged.

Digitaalsete juurdepääsupunktide ja Euroopa ettevõtluskukru puhul peab lähtuma olemasolevatest riiklikest digilahendustest ning vältima uute süsteemide loomist juhul, kui need olemasolevaid lahendusi dubleerivad. Lahendused peavad olema tehnoloogianeutraalsed, koostalitlusvõimelised ja ettevõtjatele kasutatavad ilma kohustuslike tasuliste vahendusteenusteta. Samuti tuleb austada subsidiaarsuse põhimõtet ning liikmesriikide õigust korraldada riigisest andmevahetust ja menetlusi oma süsteemide kaudu. Uute ELi lahenduste kasutuselevõtt on põhjendatud eelkõige juhul, kui need pakuvad olemasolevatele süsteemidele selget lisaväärtust ega suurenda liikmesriikide kulusid; samuti on vajalik ka ELi rahastus nende rakendamiseks.

6. Arvamuse saamine ning seisukohtade koostöölastamine

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on seisukohtade ettevalmistamisel küsinud sisendit Haridus- ja Teadusministeeriumilt, Justiits- ja Digiministeeriumilt, Kaitseministeeriumilt, Kliimaministeeriumilt ning Rahandusministeeriumilt. Samuti palusime ettepanekuid huvigruppidele (huvigruppide nimekirja vastavalt Lisa 2). Lisaks toimusid kohtumised nii ministeeriumide kui ka huvigruppide ning ettevõtlusliitudega seisukohtade ettevalmistamise protsessis. Arvamuse saatsid või osalesid seisukohtade ettevalmistamise aruteludes Kliimaministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Rahandusministeerium ning Kaitseministeerium. Huvigruppidest saatsid oma ettepanekud: Eesti Elektroonikatööstuse Liit, Eesti Kiibitehnoloogiate Kompetentsikeskus KIIP, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Keskkonnaamet ning Tallinna Tehnikaülikool Taltech.

Saabunud sisendid on esitatud kaasamise tabelis (lisa 1) ning saabunud ettepanekutega on võimaluse korral arvestatud.

Ministeeriumid on seisukohad koostöölastanud Euroopa Liidu koordinatsioonikogus.